Humanist

30-15
Tweewekelijkse uitgave van het
Humanistisch Verbond
Postbus 114, Utrecht
Tel. 030 - 31 81 45
1/15 augustus 1975

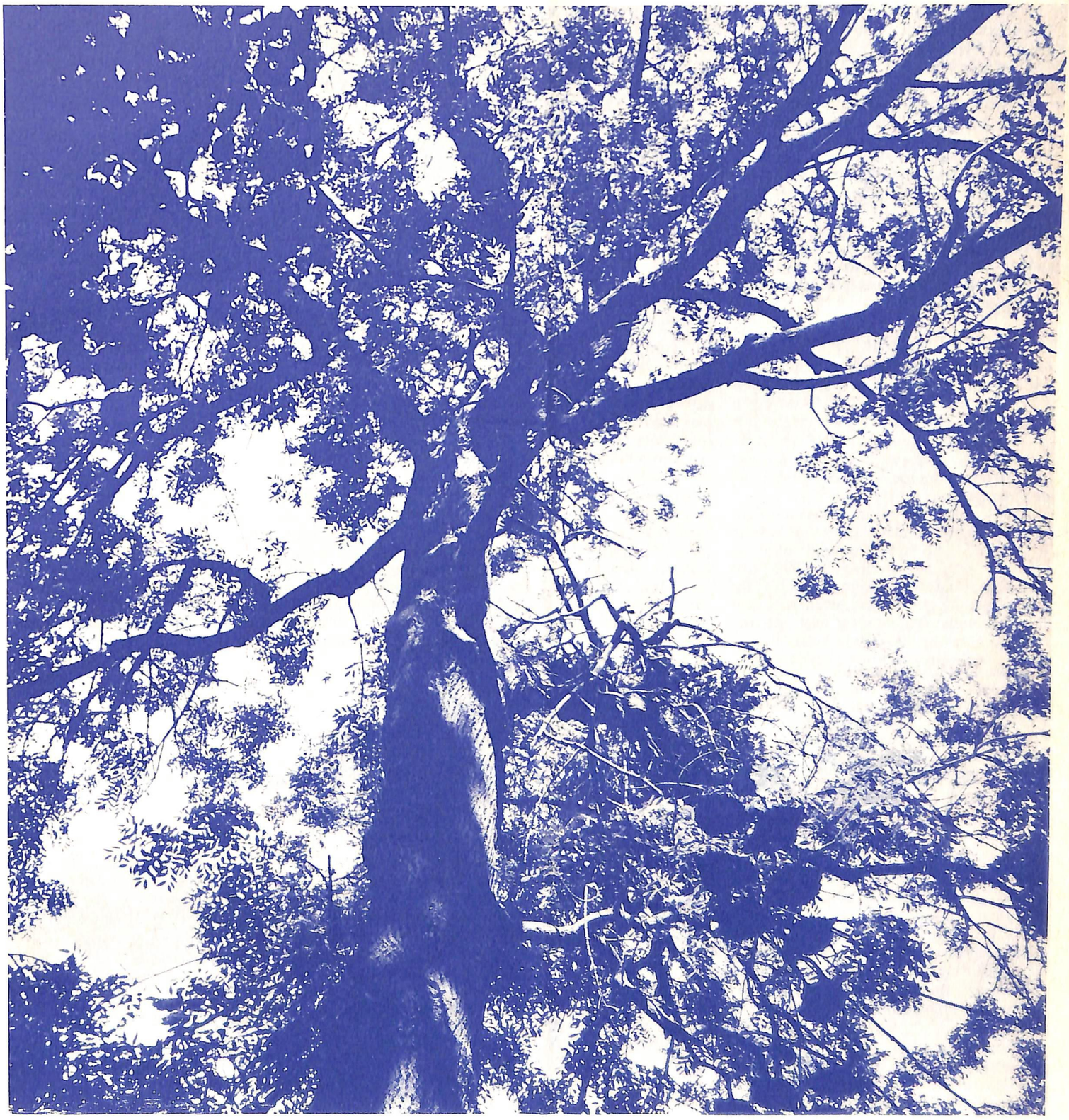

Foto: Roelof Kauffman

- „Humanistisch Perspectief" is nooit voltooid
- Humanistisch Vormingsonderwijs groeit
- Slachtoffers van geweldsdelicten

Het humanistisch vormingswerk zoekt vrijwilligers

In de dorpen en steden, waar op de openbare basisscholen met humanistisch vormingsonderwijs begonnen is, vragen hoe langer hoe meer ouders om deze vorming voor hun kinderen. Bovendien bereiken ons voortdurend uit verschillende plaatsen verzoeken van ouderkommissies of hoofden van scholen om ook aan de leerlingen van de klassen 5 en 6 van hun school vormingsonderwijs te geven. Helaas kunnen we niet aan al deze verzoeken voldoen, omdat we nog niet voldoende vrijwilligers hebben, die bevoegd zijn dit onderwijs te geven. Wij zoeken daarom free-lancers, die tegen een vergoeding een aantal uren per week hvo willen geven.

Wat is humanistisch vormingsonderwijs?

Het hvo wil bevorderen dat het kind zich ontwikkelt tot een zelf-standig denkend vrij mens, die in staat is een eigen antwoord te geven op vragen waarvoor het komt te staan in onze snel veranderende wereld. Deze vorming beweert niet iets volkomen nieuws aan het onderwijs toe te voegen.
Op veel scholen wordt door verschillende onderwijsgevenden, voor zover de tijd dit toelaat, aandacht besteed aan de vorming van de leerlingen. Het hvo heeft een duidelijke eigen taak op het gebied van de **geestelijke oriëntatie.** Het ervaren, onder begeleiding van een bevoegde vormingsleid(st)er, van samen denken, beleven en praten over levensverschijnselen die het kind soms direkt en persoonlijk aangaan, kan van grote betekenis zijn. Het hvo bevat dan ook de volgende elementen:

a. het ontdekken en ontplooien van eigen mogelijkheden;
b. het ontdekken en leren omgaan met andere kinderen en volwassenen;
c. het samen denken en praten over goed en kwaad, mooi en lelijk en het geven van een eigen antwoord hierop;
d. het kennisnemen en respekteren van andere geloofs- en levensovertuigingen.

Hoe wordt een vormingsleid(st)er opgeleid?

In Den Bosch, Bussum, Groningen en Rotterdam starten eind augustus/begin september **applikatiekursussen.** De werkgroep Amstelveen organiseert zo mogelijk zelfstandig of anders in samenwerking met Bussum een kursus.
In een twintigtal avonden en een weekend wordt naast **levensbeschouwelijke oriëntatie** (humanistiek en godsdienstsociologie) aandacht besteed aan op de **praktijk gerichte vorming)** (didaktiek, kreatief spel en kinderpsychologie). De kursus richt zich vooral op mensen met een humanistische gezindheid, die een onderwijsbevoegdheid bezitten (pedagogische akademie, kleuterleid(st)er opleiding e.a.) of die een sociaal/culturele opleiding gevolgd hebben (sociale akademie, Mikojel, J.L.O. e.a.). Bovendien kunnen mensen die weliswaar één van bovengenoemde opleidingen niet gevolgd hebben, maar wel blijk kunnen geven goed met een groep kinderen te kunnen omgaan, aan de toelatingseisen voldoen.
Mocht u belangstelling hebben voor een dergelijke opleiding, dan kunt u zich aanmelden bij de onderstaande adressen, waar u indien gewenst ook nog nadere informatie kunt krijgen over de kursus:

Amstelveen
— Mevr. R. Eleveld, Haagkerslaan 35, tel. (020) 41 50 90
Bussum
— mevr. W. Rohde, Boomkleverlaan 21, tel. (02159) 1 16 01
Den Bosch
— Dhr. R. Meere, Van Moremborghstraat 18, tel. (073) 13 46 51
Groningen
— Mevr. F. Louw, De Klencke 22, Roden, tel. (05908) 1 64 83
Rotterdam
— Humanistisch Centrum, Proveniers-singel 48, tel. (010) 65 09 16

Voor meer algemene informatie kunt u kontakt opnemen met de landelijk funktionaris Wieberen Koopmans, p/a Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht.

Laat dit artikeltje eens lezen aan iemand die misschien (ook) geïnteresseerd is.

Wieberen Koopmans

Dr. J. van Praag treedt af als voorzitter IHEU

Al enige jaren heeft dr. J. van Praag laten weten dat hij uit het bestuur van de IHEU wil stappen. Hij zat in deze organisatie vanaf de oprichting van de IHEU in 1952. Onder zijn voorzitterschap werd een humanistische wereldorganisatie werkelijkheid. Worstelend met de moeilijkheden qua indeling (oost en west, ontwikkelden en onderontwikkelden), tegen de complexe problemen van communicatie — en met de neiging van humanisten die iedere vorm van organisatie wantrouwen, is van Praag er in geslaagd de wereld-beweging bij elkaar te houden en te leiden. Natuurlijk deed hij dit, zoals hij zelf zei, niet alleen (en keek daarbij naar de anderen Harold Blackham, Sidney Scheuer, Lucien Deconinck) . . .

Op een bijeenkomst in Queekhoven accepteerde men eindelijk met spijt zijn aftreden. Symbolisch voor het enorme werk dat hij heeft gedaan, moest het Bestuur unaniem toegeven dat zijn plaats niet kon worden vervangen door één enkel individu. Zijn plaats wordt nu ingenomen door drie mensen: Mihailo Markovic (Joegoslavië), Piet Thoenes (Nederland) en Howard Radest (USA).

Markovic is directeur van het Instituut voor Filosofie aan de Universiteit van Belgrado. Hij is een wereldbekend filosoof, vertolker van het humanistische marxisme en stichter van het filosofische tijdschrift Praxis (door Tito verboden verklaard).

Thoenes is verbonden aan de Sociologische afdeling van de universiteit van Utrecht. Nu bevindt hij zich voor een wetenschappelijk verlof in Israël; deze zomer zal hij terugkeren. Dan zal hij de supervisie op zich nemen van het IHEU-kantoor en regelmatig werken met de vrijwillige nederlandse staf.

Radest, vroeger uitvoerend directeur van de amerikaanse Ethical Union, is prof. in de filosofie in New Jersey. Hij heeft een boek geschreven over de geschiedenis van de Ethical Union in de Verenigde Staten. Hij is sinds 1970 secretaris-generaal van IHEU.

humanist

eindredakteur: Jetske Mijs. Druk: Lumax, Utrecht.

Redaktie-adres: Hum. Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. 030 - 31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden: ƒ 18,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.

Leo Vroman

Voor wie dit leest

Gedrukte letters laat ik u hier kijken,
maar met mijn warme mond kan ik niet spreken,
mijn hele hand uit dit papier niet steken;
wat kan ik doen? Ik kan u niet bereiken.

O, als ik troosten kon, dan kon ik wenen.
Kom, leg uw hand op dit papier: mijn huid;
verzacht het vreemde door de druk verstenen
van het geschreven woord, of spreek het uit.

Menige verzen heb ik al geschreven,
ben menigeen een vreemdeling gebleven
en wien ik griefde weet ik niets te geven:
liefde is het enige.

Liefde is het meestal ook geweest
die mij het potlood in de hand bewoog
tot ik mij slapende voorover boog
over de woorden die gij wakker leest.

Ik zou wel onder deze bladzij willen zijn
en door de letters heen van dit gedicht
kijken in uw lezende gezicht
en hunkeren naar het smelten van uw pijn.

Doe deze woorden niet vergeefs ontwaken,
zij kunnen zich hun naaktheid niet vergeven;
en laat uw blik hun innigste niet raken
tenzij gij door de liefde zijt gedreven.

Lees dit dan als een lang verwachte brief,
en wees gerust, en vrees niet de gedachte
dat u door deze woorden werd gekust:
ik heb je zo lief.

Leo Vroman, dit jaar 60 jaar geworden, is bioloog en woont sedert het einde van de oorlog met vrouw en dochters in de V.S. Hij schreef een wetenschappelijk boek over bloed. Hij dicht in het nederlands en is een van de vruchtbaarste en meest virtuoze dichters. Hij kan niet ingedeeld worden bij een of andere stroming. Het laatste nummer van het tijdschrift **Tirade** is geheel aan hem gewijd.

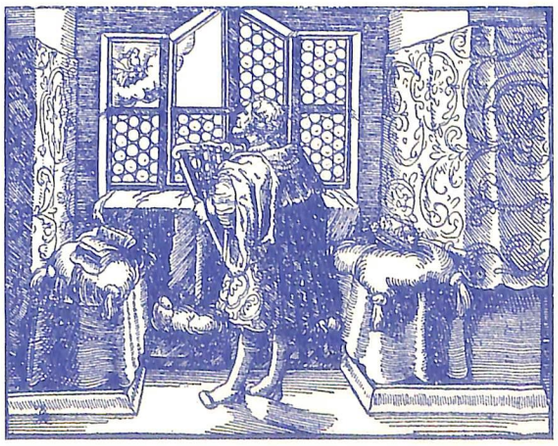

Op reis

Een van de eerste trouwe bezoekers van de bejaardenclub, die mijn vriendin en ik nu al zo'n jaar of tien leiden, was een aardige, wat bonkige man in een schipperstrui met een oud colbertjasje erover heen. Hij was in de tachtig, maar hij kwam altijd op de fiets, want hij kon beter fietsen dan lopen, zei hij, wat ik een prestatie vond in het Amsterdamse verkeer.

Met vakantie ging hij nooit. Soms stelde hij zich op een mooie dag aan de kant van de een of andere uitvalsweg op en lifte op goed geluk ergens naar toe. De automobilisten, die hem meenamen, troffen het, want hij had veel meegemaakt en 't was een onderhoudend causeur. Er waren er, die zo'n aardigheid in hem hadden, dat ze ook weer met hem afspraken voor de terugweg. Voor alle zekerheid nam hij altijd zijn pas mee, want hij wilde niet het risico lopen, dat hij bij de grens de auto uitmoest.

Op een keer misten we hem. Een paar weken lang kwam hij niet en we begonnen ons net een beetje ongerust te maken, toen hij opeens weer voor ons stond. De stereotype vraag, of hij ziek geweest was, stolde ons op de lippen, want hij zag eruit als een oude vorst-in-cognito, die net van z'n driemaster afkwam. Bruin en met stralende ogen. „Ik ben met vakantie geweest," zei hij nonchalant.

„Waarnaartoe," wilden wij natuurlijk weten.

„Nou, kinderen," zei hij, „ik ben naar Bulgarije geweest. Hier, kijk maar, 'k heb er ansichtkaarten van. Als je 't soms niet gelooft" en hij liet ons foto's zien van prachtige stranden en riante hotels. Wij waren sprakeloos. „Kijk," zei hij geheimzinnig, „daar moet je nou niet over praten. Ik vertel het aan jullie, maar weet je hoe het gaat?" Hij kwam samenzweerderig dichterbij. „Ik heb m'n A.O.W., hè en nog wat bijstand. Ik rook niet, ik drink niet, ik hou niet van uitgaan, ik lig bij jonge mensen in de kost en die halen me 't vel ook niet over m'n neus, nou, aan kleren spendeer ik het ook niet, dus ik spaar wat over en nou heb ik eens een vliegreis naar Bulgarije genomen en 't is me best bevallen. Maar als je dat nou aan de grote klok gaat hangen, dan zeggen die hoge heren op het ministerie: „Als die ouwe gasten d'r nog zulke verre reizen van kunnen maken, hoeven wij die A.O.W. niet in de hoogte te gooien." Want gunnen doen ze 't ons niet."

In z'n vakantie was er een briefje in z'n bus gekomen, dat hij nog een bepaalde uitkering kon halen. Hij naar 't loket: „Ik was met vakantie." En hij deed de ambtenaar na met een keurig stemmetje: „Zo, en waar was u dan wel naar toe?" „Naar Diemen," had hij geantwoord. Nu is Diemen zo langzamerhand haast een buitenwijk van Amsterdam, dus de ambtenaar, waarschijnlijk verbaasd, dat je in Diemen zo bruin kon worden, had gezegd: „Naar Diemen? Da's ook niet ver." „Nee," had de oude man gezegd, „dat kan wel wezen, maar voor mij is 't ver genoeg."

Omdat we nu toch in 't complot zaten, kregen we de volgende jaren ansichtkaarten uit Bulgarije, Roemenië, Joegoslavië. Allemaal van de A.O.W. We hebben 't nooit verklapt.

Ans Spigt

Het „Humanistisch Pers
het mag ook n

door

De oorsprong

De gedachte tot het samenstellen van een soort van Humanistisch Manifest, een soort van strijdprogram van het Humanistisch Verbond, is ongeveer drie jaar geleden ontstaan. Eigenlijk uit een zekere verlegenheid. Bij het behoedzaam en zorgvuldig samenstellen van de nieuwe beginselverklaring bleek het ontzettend hinderlijk te zijn om uitgangspunten, principes, grondslagen enerzijds en aan de andere kant doeleinden, praktische oogmerken, maatschappelijke idealen uit elkaar te houden. Gevreesd moest worden dat — in het tumult van de toenemende sociaal-politieke aandacht — een congres er met veel goede bedoelingen toe zou overgaan in het beginselprogramma zo veel mogelijk „abstract" genoemde punten te schrappen en allerlei hartstochtelijk beleden maatschappelijke strijdpunten onder de beginselen op te nemen.
Het was een goede gedachte om dus **twee** documenten te ontwerpen: een beginselomschrijving èn een strijdprogramma — dat de naam kreeg: „Humanistisch Perspectief". Direct bleek dat dit uitermate vruchtbaar was. Het viel erg mee om een lijst van doeleinden op te stellen aan de hand grotendeels van reeds eerder geformuleerde standpunten in publieke verklaringen, in rapporten en dergelijke. Goed bezien werd er niet veel nieuws gepubliceerd, maar het geheel kreeg een systematisch kader en leverde een goede mogelijkheid tot inspiratie. Op het Congres van 1973 werden beide dokumenten met enkele wijzigingen aanvaard.

Bijbedoelingen

Er was nóg een aantrekkelijke kant aan het Humanistisch Perspectief te onderkennen. Bestuursvergaderingen en natuurlijk ook hoofdbestuursvergaderingen zijn net steeds en voor ieder machtig aangrijpende gebeurtenissen. Er moet veel administratief en organisatorisch werk worden verzet, er moet nu eenmaal financieel beleid gevoerd worden en puin-ruimen doet zich wel eens voor. Maar tenslotte is het Humanistisch Verbond een organisatie die een levensovertuiging behartigt en daar moet op bestuursvergaderingen toch wel het een en ander van aan het licht komen.
Op hoofdbestuursvergaderingen worden steeds, buiten de zuiver bestuurlijke kwesties, zaken van onmiddellijk belang besproken, de zogenaamde aktualiteiten: een geestverwante arts in Canada die vervolgd wordt wegens abortus, een gijzeling in Den Haag, een verzoek van een milieuorganisatie om medewerking, een actie voor vrijwillige euthanasie enz. enz. Dit zijn incidentele discussies die terstond tot conclusies moeten leiden.
Maar daarnaast heeft de behoefte om als leidend college regelmatig en systematisch gezamenlijk de **uitgangspunten** te overwegen en vooral te verdiepen op grond waarvan wij organiseren en optreden en ons uitspreken.
Het hoofdbestuur heeft met het Humanistisch Perspectief een stipt werkplan opgesteld. Vrijwel op elke vergadering komt apart als agendapunt één paragraafje van het Perspectief ter sprake. Alle hoofdbestuurders hebben in dit opzicht een beetje huiswerk gekregen. Ieder heeft één of meer punten van het Perspectief toegewezen gekregen om er voor een bepaalde datum een korte nota over te maken die de inleiding vormt tot de discussie over het desbetreffende punt.

Stimulerend denkwerk

Zo'n inleidende nota moet geen dissertatie en zelfs geen skriptie worden. Het is de bedoeling dat het desbetreffende punt toegelicht wordt naar twee kanten: een ontleding van de betekenis van de stelling, een poging om aan te geven wat er het typisch humanistische van is — dus een herleiding van het beginselprogramma naar het punt van het Perspectief — én een aanduiding van wat wij er praktisch mee moeten gaan doen: bijvoorbeeld aktie ontketenen, samenwerking zoeken, radio- en televisie-uitzendingen, wetgeving stimuleren, studiedag Socrates, rapport doen opstellen enz. enz.
Zo'n nota moet niet groter zijn dan ongeveer 1 à 2 kwarto bladzijden. Dat is een goede grondslag voor een discussie. Niemand behoeft de illusie te hebben dat hij het uitkomstbrengende stuk levert. Ik heb ook niet bij mijn medehoofdbestuurders ontdekt dat zij diep gegriefd waren als hun huiswerk aan stukken getrokken werd en zij de opdracht kregen tegen die en die datum een nieuwe nota te schrijven waarbij rekening moest worden gehouden met alle redelijke op- en aanmerkingen.
Ik heb wèl vastgesteld dat de kwaliteit van de hoofdbestuursvergaderingen als geheel aanzienlijk meer wezenlijke inhoud kreeg. Het regelmatig voor jezelf overwegen waaròm wij de dingen doen en wat de diepere ondergrond van idealen is, stimuleert en dwingt ons loze kreten te temperen en ons bestaan als humanistische organisatie te rechtvaardigen.
Ik zie niet in waarom in alle bestuursvergaderingen in het land niet een soortgelijke procedure gevolgd kan worden. De bedenkingen en twijfels die nu bij deze en gene in de gemeenschappen opkomen moet u even vasthouden.
Maar eerst nog iets anders.

Wat is er gebeurd in twee jaar?

Als mijn dossier helemaal kompleet is — maar ik vrees het ergste — dan zijn bijna alle punten van het Perspectief door het hoofdbestuur tenminste in eerste lezing grondig besproken. Er zijn al in eerste lezing enkele punten toegevoegd. Menig paragraafje is al voor de tweede keer bediscussieerd en wacht op een derde lezing.
Maar om discussie gaat het niet in de allereerste plaats — zij moet tot iets leiden. En nu ga ik in willekeurige volgorde op mijn geheugen af. Over het recht van abortus, uit hoofde van onze ideeën over het leven en het recht van individuen, hebben wij wetgeving (Roethof) gestimuleerd, de openbare mening via radio en televisie beïnvloed, de Staten-Generaal van onze duidelijke standpunten op de hoogte gesteld.
Inzake de euthanasie hebben wij in Rekenschap een fundamentele discussie ontketend en op een landdag van Socrates een aantal deskundigen het woord laten voeren. De overheid heeft teksten dienaangaande opgevraagd.
Uitgaande van de discussie in het hoofdbestuur aangaande de verschillende aspecten van de demokratisering van strukturen in de samenleving heeft Socrates het verzoek gekregen en ingewilligd om het bekende rapport Humanisme en Arbeid te herzien en in Rekenschap een diepgaande gedachtenwisseling over dat vraagstuk op te zetten.
Over het, ook wettelijk, herzien van de mogelijkheden om zodanige woon-, leef- en relatiestrukturen te realiseren dat optimale ontplooiing de kans krijgt zal in oktober aanstaande een belangrijke studiedag van Socrates worden gehouden.
Wat er praktisch gedaan wordt aan de milieuproblematiek is na het symposium van Rotterdam wel bekend.
Een kort rapport over herziening van de zogenaamde zedelijkheidswetgeving is in de maak. Zo ook is er veel instructief materiaal doorgegeven inzake de wet

REKENSCHAP
driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur, onder redactie van prof. dr. J. C. Brandt Corstius, prof. dr. H. Freudenthal, mr. M. Knap, P. Krug, dr. J. van Londen, prof. dr. J. P. van Praag, prof dr. B. W. Schaper, P. Spigt, drs. R Tielman.
Het abonnement loopt van 1 januari t/m 31 december. Abonnementsprijs *f* 25,—; losse nummers *f* 6,25.
Het adres van de Stichting Socrates en van de redactie en administratie van Rekenschap:
Oudegracht 152, postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 31 81 45.
Voor betalingen van donaties, contributies en abonnementsgelden giro 58.22.93 t.n.v. de Humanistische Stichting Socrates.

pectief" is nooit voltooid
ooit verouderen

. Spigt

gewetensbezwaarden militaire dienst. Wetsverandering is nabij. En als voorbeeld van incidentele aktie noem ik de openbare verklaring inzake Kees Vellekoop.
Ik vergeet bepaald nog wel een aantal uitvloeisels van de discussies inzake het Humanistisch Perspectief. Maar ook deze opsomming heeft wel iets te betekenen.

Wat goed is, is moeilijk

In een bestuur zitten mensen met ongelijke scholing, ongelijke routines, ongelijke politieke opvattingen. Maar ook verschillen zij in ervaring, in deskundigheid, in aanleg voor concrete en abstracte dingen. Wanneer iemand de opdracht krijgt om over herziening van de zedelijkheidswetgeving een nota te schrijven, dan zal het beter zijn iemand daarvoor te kiezen die juridisch geschoold is of toegang tot juridische kennis gemakkelijk kan vinden. Maar hij kan het niet alleen. Het vraagstuk heeft sociale kanten, psychische eigenaardigheden en de keuze vereist filosofische bezinning op moraal en geschiedenis. Daartoe is discussie nodig.
Het lijkt makkelijk om een lief stuk te schrijven over onze eerbied voor de natuur maar de ontwerper van zo'n stuk merkt al gauw dat het woord „natuur" een begrip vormt voor veel uitleggingen. In de discussie hierover merkt iedereen hoe belangrijk het is gezamenlijk door te denken waar wij voor willen staan. En de ontwerper ontvangt en geeft minstens zoveel nieuws als zijn critici.
Ik weet dat het niet alleen **mijn** ervaring is, dat ik veel leer van die gesprekken en dat er in het college dat regelmatig zich zo scherpt aan elkaar een **andere** en **betere** homogeniteit gaat groeien dan die van de eensgezindheid aangaande de bewaking van de kas alléén.
Het is een moeilijk ding: de opdracht te krijgen om een kort stuk te schrijven over bijvoorbeeld de verdraagzaamheid, die een uiterst belangrijk onderdeel vormt van onze reeks van grondbeginselen. Maar je hoeft het ook niet in je eentje te doen. Je moet eens iets lezen van anderen, je moet eens gaan praten met mensen die er al eens meer over hebben nagedacht en je vrouw en je kinderen kunnen vaak buitengewoon belangrijke en praktische dingen er over zeggen. En tenslotte: niemand moet de illusie hebben ergens het laatste woord over te zeggen. Nadenken over de essentiële dingen van het leven is eigenlijk de kortste formule voor de levensovertuiging van het humanisme.

En wat doen we er mee?

Ik zou nu graag eigenlijk een goed voorbeeld willen geven van het ontstaan, bespreken en praktisch realiseren van zo'n punt uit het Humanistisch Perspectief. Het ligt voor de hand dat zo'n overzicht van het gehele gebeuren inspirerend zou kunnen werken. Maar dat is moeilijker dan ik gedacht had.
Laat ik eens iets vertellen van een praktisch geval, waar ik zelf bij betrokken ben. We zijn allemaal erg geïmponeerd door de gijzelingen. In het hoofdbestuur is er enkele malen bij de „Aktualiteiten" over gesproken en de behoefte werd sterk gevoeld om over dat geweldige reële probleem onze gedachten te bepalen en iets van ons als „zuil" te doen uitgaan. Het is voor geen twijfel vatbaar dat dit maatschappelijk, politieke en morele probleem een uitdaging is niet in de eerste plaats voor vindingrijkheid van politie- en justitiefunctionarissen — maar vooral de keuze nodig maakt uit standpunten om een zedelijk en maatschappelijk verantwoorde beslissing te nemen. Feitelijk dook hier een nieuw punt voor het Humanistisch Perspectief op.
Het hoofdbestuur droeg het presidium op om na te gaan hoe dit probleem door het hoofdbestuur behandeld zou kunnen worden. Het presidium discussieerde lang en diepgaand over de vele kanten die het vraagstuk van de gijzelingen heeft.
Het presidium droeg één van zijn leden, in casu aan mij op om een „ordenende nota" te maken, waarin — uitgaande van onze beginselen — de problematiek in een zekere overzichtelijkheid werd gedemonstreerd.
Daar zit je dan mee. Je gaat piekeren. Je schrijft wat op. Je leest het een en ander. Je praat met jan-en-alleman. Ik heb toen als ezelsbrug in mijn rubriek in Rekenschap uit de losse hand eens hardop nagedacht. En van die aantekeningen heb ik een gecomprimeerde nota gemaakt.
Het presidium heeft over dat stuk gepraat. Op- en aanmerkingen gemaakt, maar niet zó fundamenteel dat er al gewijzigd moest worden. Het stuk werd in een hoofdbestuursvergadering gebracht voor een eerste discussie. Daar werd de strekking aanvaard, maar verzocht werd hier en daar uitvoeriger te argumenteren, minder compact toe te lichten. Ik ga de nota dus herschrijven.
Op een volgende hoofdbestuursvergadering komt de nota ter sprake in herziene versie — en als alles loopt zoals het zich laat aanzien zal het hoofdbestuur binnen afzienbare tijd een nogal gewichtig standpunt, duidelijk als eerste van de levensbeschouwelijke instanties in ons land, aan de regering kenbaar maken.

Doen de gemeenschappen niet mee?

Natuurlijk zeggen nu verscheidene mensen: doen jullie dat daar in Utrecht allemaal maar op eigen houtje? Ja, zou ik zeggen, zolang we zelf bezig zijn gaan we door. Als een stuk klaar is gaat het wel het land in — of vermoedelijk, in zaken die een langere adem verdragen, kan een stuk ook wel in voorlopige versie het land in.
Maar laten we de kwestie goed stellen. Ik maak me sterk dat nog nooit één punt van het Humanistisch Perspectief op ook maar één bestuursvergadering van zelfs maar één gemeenschap één keer is besproken. En het congres 1973 ging uiteen met de afspraak er mee te gaan werken: suggesties te doen, betere formules te bedenken, ideeën te lanceren voor verwerkelijking.
Het is de bedoeling dat het Verbond aan het Humanistisch Perspectief werkt. Niet dat de gemeenschappen wachten tot het hoofdbestuur met klaargebakken voer aan komt zetten. Op zeker moment zullen resultaten op schrift van het denkwerk uit Utrecht wel het land in gaan. Maar de juiste methode is dat niet. De gemeenschappen moeten meedenken. Het Humanistisch Perspectief is nooit voltooid en het mag ook niet verouderen.

P. S.

„Reclame voor de toekomst" op cassette

Het televisie-programma dat het HV in het afgelopen seizoen onder de titel **„Reklame voor de toekomst"** uitzond, is voor gebruik in gemeenschappen bij de RTV-dienst (Centraal Bureau, Postbus 114, Utrecht) opvraagbaar. Er is een VC-30 video cassette (VCR-systeem) van vervaardigd. In verband met eventuele roulatie gaarne tijdig aanvragen.
Van de TV-uitzendingen in het afgelopen en komende seizoen zijn ook **geluidsbanden** in ons archief. Aanvragen van gemeenschappen (b.v. voor diskussie-avonden) ook gaarne op bovenstaand adres. De snelheid waarop de banden moeten worden afgespeeld is nogal ongebruikelijk: 19 cm/sec. Het zijn geen cassettes, maar normale, „open spoelen".
Helaas is er na het verdwijnen van „Het Woord van de Week" nog geen bevredigende oplossing gevonden voor schriftelijke en/of geluidsweergave van onze radio-programma's. Voorlopig blijven alleen teksten opvraagbaar als dat tevoren in de uitzending wordt aangekondigd. Gemeenschappen die de radio-programma's voor diskussie doeleinden willen gebruiken doen er het beste aan de bandrecorder zelf gereed te houden.

Kom eens langs

Reisindrukken en kontakten met humanisten uit Nieuw-Zeeland

door Guillaume van Weele

Een naar mijn mening te weinig gehoorde uitnodiging, zeker in ons land. Dat het anders kan, heel anders zelfs, heb ik in Nieuw-Zeeland mogen ervaren. In de korte tijd dat ik daar verbleef heb ik bovenstaande uitnodiging vaak gehoord en geaccepteerd, nadat ik kontakt had gezocht met het Humanistisch Verbond. Dat we daarbij iedere keer weer, vrij snel tot zeer persoonlijke gesprekken kwamen, doet vermoeden dat de N.Z.-ers zich openstellen voor en geïnteresseerd zijn in hun medemensen. Diezelfde interesse tref je ook op straat aan; iedereen is altijd bereid om je naar beste kunnen te helpen. Dit kan dan variëren van een middag durende rondleiding in een park [1]), tot het aanwijzen van de juiste straat. In beide en alle tussenliggende gevallen zal men zich niet de kans laten ontglippen om een scala van vragen op je af te vuren. Wandelend door de straten van Auckland (grootste stad met 700.000 inw.) kreeg ik sterk de indruk dat deze mensen zich erg bewust zijn van zichzelf. Tijdens het wandelen kijkt men elkaar ook veel meer aan (veel meer dan in Amsterdam bijv.) en dan niet zozeer met een nieuwsgierige blik, maar veel meer een blik van bevestiging van de ander. Uitzondering hierop vormden mijn wandelingen waarbij ik een badge droeg, die pleitte voor legalisering van de abortus.

Volgens opinie-peilingen is meer dan 50 % van de bevolking vóór de legalisering. De meest in het oog lopende reacties deden zich bij vrouwen voor, die dan ook in 2 hoofdgroepen uiteen vielen. De eerste, met vrouwen van ca. 40 jaar en ouder; die eerst naar de badge keken en daarna strak voor zich uitkijkend hun weg vervolgden.

De tweede groep met jongere vrouwen keek eerst naar de badge en daarna naar mijn gezicht waarbij opvallend vaak geglimlacht werd. Het scheen de mannelijke bevolking niet te raken, de reacties bleven beperkt tot het constateren van het aanwezig zijn van mijn badge.

Bij het aanschouwen van de voetgangers was er helaas nog iets dat opviel. Dreigde er namelijk een botsing tussen een blanke en een Maori, dan was het meestal de Maori die een stapje opzij deed. Dan te bedenken dat ze in de korte geschiedenis van het huidige Nieuw-Zeeland al zo vaak en zo veel plaats hebben moeten maken voor de blanken. De regering poogt het Maori volk te stimuleren, o.a. door het steunen van een school [2]) waar de oude ambachten en kunstvormen nieuw leven wordt ingeblazen en door het bevorderen van de Maori taal. Sinds 1930 neemt hun aantal gelukkig weer toe.

In hoeverre het behoud van de oorspronkelijke kultuur, hand in hand kan gaan met integratie in een Westerse samenleving, is natuurlijk zeer de vraag. Met betrekking tot kleurlingen in het algemeen doet zich een huiveringwekkend verschijnsel voor. Sinds enige tijd bestaat nl. de zgn. „Task Force". Dit is een speciale politiemacht, in het leven geroepen ter bestrijding van de zgn. zware misdaad. De cijfers uit de praktijk duiden er nu op dat de T.F. verhoudingsgewijs veel meer kleurlingen arresteert dan blanken en dat de vergrijpen waarop de mensen in hechtenis worden genomen, nauwelijks tot zware misdrijven gerekend kunnen worden. Tenzij onder dit begrip ook valt het gebruik van obscene taal in het openbaar, het gebruiken van de openbare weg als urinoir, en het bij rood voetgangerslicht gebruiken van een zebrapad. Het is bijzonder spijtig te moeten konstateren dat de heer R. Muldoon (oppositieleider tegen het zichzelf Labour noemende kabinet) een vurig pleitbezorger voor deze T.F. is. Een inspecteur van politie verdedigde het T.F. beleid voor de tv door er op te wijzen dat men nu mensen arresteert op kleine overtredingen zodat ze aan de grote niet meer toe komen! In een krant las ik het verslag van een rechtszitting waar een Islander [3]) terecht stond wegens obsceen taalgebruik. Hij werd tijdens de zitting bijgestaan door een tolk omdat hij nauwelijks Engels sprak!

Dat de politie wel meer vreemde aktiviteiten ontplooit moge blijken uit de inval in een abortus kliniek en in een psychiatrische inrichting. In beide gevallen werden de dossiers van de patiënten weggesleept en later — na foto kopiëring? — weer terug bezorgd. De haren rezen mij helemaal ten berge, toen ik hoorde dat het O.M. een computer heeft staan met data van verkeersovertreders. Blijft het inderdaad beperkt tot verkeersovertreders? Zoals u inmiddels begrepen zult hebben, is ook in N.Z. het abortus vraagstuk een heet hangijzer. Het al dan niet verruimen van de abortus wetgeving — evenals de strafbepalingen met betrekking tot homofilie — zijn op dit moment in behandeling bij het parlement. Geen enkele deskundige die zich wat betreft de afloop aan een voorspelling durft te wagen. Het spreekt vanzelf dat dit zeer moeilijk liggende zaken zijn in dit sterk kerkelijk georiënteerde land. Rond 60 % protestant en ca. 16 % R.K. De R.K. kerk kwam bij mij vrij conservatief over (R.K.P.N.-stijl), terwijl ik de indruk kreeg dat de volgelingen een hechte groep vormen, daarbij belangrijke posities innemen en dientengevolge onevenredige invloed uitoefenen op het maatschappelijk gebeuren. Opvallend verschijnsel bij de protestantse groeperingen vond ik vooral de op grote schaal toegepaste straatprediking en de daarbij gebruikte agressieve benadering. Binnen het Humanistisch Verbond houdt men zich nogal bezig met de vraag, hoe zich op te stellen tegenover kerken, zonder zich er tegen af te zetten. Het Humanistisch Verbond als zodanig is een nog vrij jonge vereniging met een paar honderd leden. Andere contraversionele onderwerpen buiten abortus, homofilie en racisme zijn bijv. emancipatie van de vrouw, het uitoefenen van censuur (vooral aktueel i.v.m. pornografie), family planning en seksuele voorlichting op de scholen. Vele gelovigen zijn van mening dat family planning inderdaad een goed ding is, maar dan wel uitsluitend met het natuurlijke middel. Over seksuele voorlichting is men in die kringen meestal niet enthousiast. Meerdere tieners wisten me te vertellen dat de genoten voorlichting op school niet al te veel voorstelde en dat ze toch wel erg blij waren het een en ander op een betere manier van hun ouders te hebben vernomen. Uiteraard ontmoet de emancipatie-beweging de nodige weerstand van grote groepen die daarbij zwaar op de bijbel steunen. Tijdens een radio-discussie over censuur, kreeg het Humanistisch Verbond de algehele zedenverwildering en daardoor veroorzaakte stijgende kriminaliteit in onze westerse wereld in de schoenen geschoven! Dit ontlokte iemand de verbaasde kreet: „What a credit for such a small group". Mijn indruk is dat er nog te weinig van dit soort kleine groepen zijn, met een voldoende krachtig geluid om gehoord te worden. Dat terwijl de media daar wel open voor staan denk ik. Afgezien van een enkele krant die duidelijk voorziet in de sensatie-behoefte komen de overige erg objectief over. Het is begrijpelijk dat de media in dit land veel aandacht schenken aan wat ik agrarisch nieuws zou willen noemen. Vooral is dit vrij sterk merkbaar op het dun bevolkte Zuid-eiland. Hier woont slechts ca. 30 % van de totale bevolking, maar het levert wel het merendeel van de landbouw en veeteelt export-produkten. Pas bij het zien van de rijkelijk met kinderen gevulde auto's op het Zuid-eiland valt het op dat we de kinderen in het straatbeeld van Auckland en andere steden hebben gemist. Het bleek achteraf in N.Z. niet de gewoonte te zijn om de kinderen op straat te laten spelen. De meestal vrijstaande huizen hebben dan ook vaak een eigen tuin, die scherp afgebakend is met een hekwerk of schutting, de laatste soms tot 2 meter hoog. In de huizen valt het ruimtegevend effekt van de inrichting op. Waar mogelijk zijn de meubels tegen of in de nabijheid van de muren van de kamer geplaatst. Het kamer- en ook het huis-oppervlak is in doorsnede wel kleiner dan wij in Nederland gewend zijn. De interieurs kwamen in het algemeen vrij kil over. Ook in N.Z. zijn er natuurlijk groepen die zoeken naar andere leefpatronen. Zo zijn er meerdere kommunes die volledig self-supporting zijn en meer dan 10 jaar bestaan. Hun land krijgen ze vaak in bruikleen van de regering terwijl ze hun belasting in natura mogen betalen. Dit soort regelingen zijn natuurlijk mogelijk in een land waar nog zoveel ruimte bestaat. Dat is ook eigenlijk de grote indruk die ik van N.Z. heb overgehouden. Een ruim land met erg veel groen en bijzonder hartelijke mensen. Misschien komt deze hartelijkheid wel voort uit de wijdsheid van het land, misschien ook wel niet. In dat geval moet het ook in Nederland kunnen! Laten we het eens proberen en meer dan tot nu toe zeggen: **„Kom eens langs"** (en dat dan ook doen!).

(Voor noten zie pagina 8)

Slachtoffers van geweldsdelicten

Uit een brief van een lezer:
„. . . wat slechts langzaam en moeizaam van de grond komt is de geestelijke en materiële zorg voor de slachtoffers (of hun nabestaanden) van misdaden. Dit nu vind ik heel belangrijk en ik zou graag weten wat het HV hieraan heeft gedaan of gaat doen."

Den Haag, N. van Dijk

In antwoord hierop geven wij onder meer hier aandacht aan een rapport dat onlangs werd besproken op een congres van criminologen in Amsterdam.
Het onderzoek onder 200 slachtoffers van delicten werd uitgevoerd door mr. J. J. M. van Dijk en mevrouw mr. A. G. Dümig, verbonden aan het Criminologisch Instituut van de Kath. Univ. te Nijmegen.

De opmerking dat criminologen teveel aandacht besteden aan de daders van misdrijven en te weinig aan de slachtoffers is zo langzamerhand een cliché geworden. Toch steekt er veel waars in deze opmerking. Zowel om theoretische als praktische redenen is het van groot belang te weten wie de slachtoffers zijn en welke rol zij spelen bij de totstandkoming van delicten. Hierover is nog maar weinig bekend.
Onvoldoende onderzocht is ook wat het slachtofferschap van misdrijven inhoudt en welke verwachtingen de slachtoffers hebben t.a.v. de strafrechtspleging. Een aantal van deze vraagpunten met betrekking tot de slachtoffers van agressieve criminaliteit vormde het onderwerp van ons onderzoek.

Opzet en uitvoering van het onderzoek
Onze onderzoeksgroep bestond uit alle slachtoffers van de geweldsdelicten waarvoor door de politiecorpsen te Arnhem en Nijmegen in de periode van juni 1973 t/m februari 1974 proces-verbaal werd opgemaakt. Over deze 296 slachtoffers werden gegevens verzameld d.m.v. een inhoudsanalyse van genoemde processen-verbaal. Daarnaast werden gegevens verzameld d.m.v. vraaggesprekken met de slachtoffers zelf. Omdat wij de interviews maximaal twee weken nadat het feit was gepleegd, wilden afnemen, namen wij gedurende genoemde periode één keer per week uit de dagrapporten van beide politiecorpsen de adressen over van alle geweldslachtoffers. Op deze manier slaagden wij erin om aan tweehonderdenzeven (207) slachtoffers binnen de gestelde tijdslimiet een interview af te nemen.
Ten eerste is gekeken naar de rol die de slachtoffers hadden gespeeld bij de totstandkoming van de bestudeerde geweldsdelicten. Bij 33 % van de mishandelingsdelicten was er volgens de dader sprake geweest van fysieke of verbale provocatie door de slachtoffers (in ruim de helft van deze gevallen gaf het slachtoffer dit ook zelf toe). Verder bleek dat aan een derde gedeelte van de mishandelingsdelicten een slepend conflict tussen dader en slachtoffer was voorafgegaan. Een kwart van de mishandelingsdelicten leek zonder enig motief te zijn gepleegd. Geen van de slachtoffers van de seksuele geweldsdelicten (vooral aanrandingen) leek op enigerlei wijze aanleiding te hebben gegeven tot het delict.
Ten tweede hebben wij geprobeerd enigermate te achterhalen wat het slachtofferschap van een geweldsmisdrijf inhoudt. Zo werd gekeken naar de ernst van het letsel en naar de financiële schade, terwijl de slachtoffers ook naar hun subjectieve oordeel over het delict werd gevraagd. Tien procent van de vrouwelijke slachtoffers van mishandelingsdelicten maakte, zonder dat hiernaar expliciet werd geïnformeerd, aan de interviewer kenbaar dat zij graag geholpen zou willen worden bij het oplossen van haar slachtoffersproblematiek.
Ten derde ging onze interesse uit naar het slachtoffer van een geweldsmisdrijf als „consument" van het politiële en/of justitiële optreden. Vijfenzeventig procent van de geïnterviewde slachtoffers toonde zich tevreden met de inspanningen van de politie. De slachtoffers van gewelddaden waarvoor de politie uiteindelijk geen proces-verbaal had opgemaakt, waren als groep minder tevreden. Ook de groep vrouwelijke slachtoffers van mishandelingsdelicten was relatief ontevreden over de inspanningen van de politie, terwijl de (vrouwelijke) slachtoffers van de seksuele geweldsdelicten juist uitzonderlijk tevreden waren. De tevredenheid van deze laatste groep is waarschijnlijk te danken aan de adequate opvang door gespecialiseerde rechercheurs (van de afdeling zedenpolitie).
Op de vraag welke straf volgens het slachtoffers aan de dader opgelegd zou moeten worden antwoordde plm. 25 % „geen straf", plm. 30 % „geldboete" en plm. 45 % „gevangenisstraf". Zeer zware straffen — meer dan 6 maanden gevangenisstraf — werden slechts geëist door ongeveer 10 % van de slachtoffers. Van de slachtoffers was plm. 40 % van mening dat de rechter een te lage straf zou opleggen, plm. 30 % meende dat de straf voldoende zou zijn, terwijl nog eens plm. 30 % hierover geen oordeel wilde uitspreken.
Op grond van bovengenoemde gegevens komen wij tot de volgende praktische aanbevelingen. Naar ons oordeel zou aan de eerste opvang van het slachtoffer op het politiebureau meer aandacht moeten worden besteed, terwijl de politie slachtoffers van relatiedelicten e.d. vaker zou moeten kunnen verwijzen naar instellingen voor sociale hulp. Tevens zijn wij van mening dat de beslissing dat de dader niet vervolgd zal/kan worden in bepaalde gevallen door de Officier van Justitie met het slachtoffer besproken zou moeten worden. Anderzijds zou ons inziens een eventuele uitspraak van het slachtoffer dat de dader naar zijn oordeel niet gestraft hoeft te worden, een belangrijke rol moeten spelen bij de besluitvorming van de magistratuur t.o.v. de vervolging en berechting van de dader.

BRIEVEN - De hand in eigen boezem

Wie heeft niet dikwijls bij anderen geconstateerd en misschien ook een enkele keer met verbazing bij zichzelf waargenomen het verschil tussen denken en spreken, de spanning tussen spreken en doen? Het is maar al te verleidelijk in gedachte of in woorden de wenselijkheid van een bepaalde handelwijze te onderkennen, maar de handeling zelf vervolgens aan anderen over te laten.
Aanleiding voor het bovenstaande is de Humanist van 1 juni waaraan ik het volgende ontleen:
De voordelen van steeds meer materiële welvaart wegen niet meer op tegen de nadelige effekten ervan. (. .)

Er is een mentaliteitsverandering noodzakelijk
En op dezelfde bladzij: Vormen van op de medemens en leefomgeving gericht bezig zijn en scheppende en opvoedende ontplooiing moeten evenzeer tot maatschappelijke en nuttige arbeid gerekend worden. (. . .) De overheid dient arbeidsplaatsen in deze gebieden meer en meer te stimuleren en **naar behoren te belonen.**
Mijns inziens kan dit niet samengaan: òf je streeft een mentaliteitsverandering na en dan is het welzijnswerk de allereerste plaats waar je andere dan overheidsbeloning verlangt. Ofwel je geeft (humanistische) welzijnswerkers de materiële welvaart die hen stellig toekomt, maar dat houdt dan in dat je de bewuste mentaliteitsverandering ook niet meer van anderen hoeft te verwachten. Op een dergelijke manier bekeken wordt de keuze en het praten er over heel wat minder gemakkelijk, nietwaar?
Wilt u nog een voorbeeld? In dezelfde Humanist: Het moet in Nederland maar eens uit zijn dat confessionele minderheden ontwikkelingen blokkeren, omdat zij er geen behoefte aan hebben. Op het congres waarop dit terecht gezegd en met applaus begroet werd, werd het congresvoorstel van Den Haag met 120 stemmen vóór en 66 tegen verworpen.
Mogelijk zult u nu zeggen: Beste vriend, je gooit dingen op een hoop die niets met elkaar te maken hebben. Als dat uw mening is, kan ik daar heel weinig op antwoorden.
Heeft de splinter in andermans oog iets te maken met de balk in mijn eigen? Voor degenen die eenheid in denken en doen nastreven, lijkt mij het antwoord op die vraag van essentieel belang.

Muiderberg, E. Bongers

GEHOORD - GEZIEN - GELEZEN - GEHOORD - GEZIEN

Radio

zondag 9.30—10.00 uur

3 augustus: Waarom een Verbond? P. Spigt antwoordt op kritiek van sympathisanten
10 augustus: Aktualiteiten „Zit er wat in?"

De redactie kan brieven die ter publikatie worden aangeboden, inkorten of bijschaven. Zij, die brieven willen inzenden, worden vriendelijk verzocht hun „boodschap" kort te houden: bij voorkeur niet langer dan een halve kolom in „Humanist", d.i. plusminus 200 woorden. Bij voorbaat dank!

Noten bij artikel Kom eens langs (pag. 6)

1) In een land dat nog zo rijk is aan natuurschoon viel het op dat er nu al zoveel natuurgebieden en parken zijn. Opmerkelijk verschijnsel is de neiging zichzelf een historische achtergrond te verschaffen: vele plaatsen hebben een monument ter gelegenheid van hun 100-jarig bestaan. Ook in parken zie je veel gedenkstenen enz. om aan te geven door wie dat gedeelte van het park of een kunstmatige waterval of zelfs een eenvoudige zitbank is geschonken.
2) Te Rotarus. Dit gebied is een toeristische attraktie met hete bronnen enz. De school wordt gesteund met opbrengst entreegelden.
3) Islander, afkomstig van overzeese gebiedsdelen, waar vaak nog hecht stamverband bestaat. Worden aangetrokken door hogere welvaart in N.Z. Missen in nw. omgeving echter corrigerende werking van het stamverband. Er bestaan weinig opvangmogelijkheden.

Rekenschap 2 is uit

Onlangs is het tweede nummer van Rekenschap van dit jaar verschenen.
Hier een korte opsomming van de inhoud: J. v. L. schrijft een kort artikel over de onrust in de psychiatrie. De ondertitel van het artikel luidt veelbeduidend: Teken van kwaad geweten of teken van vooruitgang? Volgens van L. is er reden om de conflicten zoals die zich herhaaldelijk voordoen in psychiatrische inrichtingen en ziekenhuizen niet alleen optimistisch te zien als verschijnselen van groei naar verbetering. „De kwaliteitsbewaking van de psychiatrische zorg, behoort ons aller zorg te zijn", besluit hij. Humanistische Psychologie wordt bekeken door J. P. van Praag, een helder verhaal over de geschiedenis, ontwikkeling en inhoud. Natuurlijk wordt de vraag gesteld: Wat is er humanistisch in de humanistische psychologie? De rede die Piet Spigt richtte tot Carmiggelt op het congres in Eindhoven is in zijn geheel opgenomen.
Bestaan humanisten? is de vraag die Gerard Kosse zich heeft gesteld. Hij verhaalt uitvoerig over zijn onderzoek naar een humanistische persoonlijkheid (zie Humanist 15 juni) B. W. Schaper schreef een stuk: Piekeren over Vietnam. Een terugblik op de oorlog en een blik vooruit op de mogelijke gevolgen. In de rubriek Notities van een lezer bespreekt P. Spigt onder meer Thomas Mann, de memoires van Katja, zijn echtgenote en Fear of Flying van Erica Jong.

Boeken in het Engels

In „International Humanisme", tijdschrift van het IHEU, worden enkele nieuw verschenen boeken genoemd met betrekking tot het humanisme. Voor de engels-lezenden onder ons, volgt hier een korte opsomming:
Between Ideals and Reality — S. Stojanovic (Oxford University Press, New York).
Stojanovic is een filosoof, lid van IHEU en medewerker aan het joegoslavische blad Praxis. In dit boek bekritiseert hij het socialisme en de toekomst van het socialisme.
Mihailo Markovic: **The Contemporary Marx** (Spokesman Books).
Twaalf essays handelend over socialisme. Markovic heeft zijn hoop gevestigd op New Left. „Zij weten wat ze niet willen. Ze willen geen wereld met onmenselijke betrekkingen tussen mensen, landen en rassen. Maar ze hebben geen strategie. Het ontbreekt hen aan leiderschap en een sterke organisatie. Misschien is dit, zegt Markovic, een fatale zwakke plek. Of misschien is het juist dit wat ze kansen geeft."
The New Man of Religious Humanism, door Lester Mondale (Volturna Press, Scotland) Lester Mondale is president van de Bond voor Religieus Humanisme. In dit boek zoekt hij naar de achtergrond van het religieus humanisme, vooral in de 20ste eeuw.
Let's Make a Wedding: A Guide to Humanist Wedding Ceremonies. Onder redactie van Linda R. Jackson en Michael McKinley. Voor $ 1,75 per post te bestellen: Humanist Community of San Jose, P.O. Box 881, San Jose, Californie 95106.

De gevaren van het tweede nucleaire tijdperk

Men krijgt soms de indruk, dat sedert het verschijnen van het Rapport van de Club van Rome de milieuproblematiek zodanig op de voorgrond is gedrongen, dat men minder aandacht heeft voor de vraagstukken rondom de atoombom, die in de vijftiger jaren zo centraal stonden. De bekende commentator James Reston heeft onlangs in de „International Herald Tribune" (12 mei) nog eens nadrukkelijk gewezen op de gevaren, die ons in het „tweede nucleaire tijdperk" bedreigen. Ik geef hier de kern van zijn betoog weer. In mei zijn, terwijl de meeste communicatiemiddelen hieraan voorbij gingen, de ontwapeningsexperts in Geneve bijeen geweest om te spreken over de problemen van „het tweede nucleaire tijdperk". Onder het „eerste nucleaire tijdvak" verstaat men de periode waarin Amerika en Rusland het monopolie der nucleaire wapens bezaten. Thans zijn wij in het tweede tijdperk, waarin steeds meer landen het materiaal en de kennis vergaren om kernbommen te maken.
De situatie is nu veel ingewikkelder geworden, nu ook de kernreactoren alom ter wereld als paddestoelen uit de grond komen en steeds meer controle op afval nodig wordt. Volgens de Amerikaanse delegatieleider in Genève, de directeur van het U.S. Arms Control and Disarmament Agency, dr. Fred. C. Ikle zijn nieuwe internationale instellingen nodig, niet alleen om toezicht te houden op wat de regeringen der ondernemers met het materiaal doen, maar ook om diefstal door misdadigers en politieke fanatici te voorkomen.
Ikle schat dat er over twintig jaar genoeg splijtbaar materiaal verhandelbaar is om er 20.000 kernbommen van te maken. Hij redeneert dat 60 % van de wereldbevolking anno 1975 de eerste kernexplosie (1945) niet heeft meegemaakt, en „geleerd" heeft het huidige volkomen onvoldoende systeem van wederzijdse afschrikking en controle als iets normaals en zelfs bevredigends te accepteren. Meestal denkt men er niet eens over na.
Volgens Ikle is de realiteit, dat de Amerikanen in hun land in feite niet te beschermen zijn tegen dreigingen met een nucleaire aanslag, welke eerder van vele kanten kan komen dan van een of twee duidelijk aan te geven potentiële tegenstanders. Men stelle zich voor de dag nadat een kernbom een Amerikaanse stad voor de helft heeft vernietigd. Hoe moet dan de theorie van de wederzijdse afschrikking worden toegepast? Hoe die van de eerste en de tweede klapterug, indien men niet weet wie de dader is? En zelfs als men het wél weet, doch erachter komt dat het om een organisatie gaat – zoals er in de toekomst zullen kunnen ontstaan – bestaande uit vastbesloten mannen maar zonder een duidelijk nationaal territoir, wat dàn?
Dit lijkt, zelfs in de chaotische wereldsituatie van vandaag bizar en veraf, aldus Reston, maar volgens Ikle zal oorlog-bijtoeval of door verkeerde berekening in het tweede nucleaire tijdperk een groter gevaar zijn dan een weloverwogen oorlog. En hij acht de kans op nucleaire afpersing door politieke desperados een nòg groter gevaar. Zelfs indien Amerika en Rusland elkaar vertrouwden, zouden zij niet ieder afzonderlijk dat gevaar kunnen beheersen. Dit vereist op zijn minst een soort van internationaal toezicht, dat veel verder gaat dan wat men zich ooit heeft voorgesteld, laat staan besproken.
Parallel met de technische ontwikkeling is ook wel de doeltreffendheid van opsporing van atoomwapens door het IAEA (Wenen) vooruitgegaan. Daarvan wordt een viertal voorbeelden gegeven, maar Ikle merkt op dat in de eerste plaats nodig is – en heel snel – een algemeen besef van het feit dat de wereld een heel ander nucleair tijdperk is ingegaan, en dat men met bilaterale akkoorden de gevaren niet meer baas kan.

Peter Krug